

Megvan a kép, csak kellene majd újra vagy egy másik mentés
mert nem tudom berakni a programba, hibát jelez!!!

JÉKELY ZOLTÁN

A KALOTASZEGI MAGYAROK KÖZT

Kalotaszeg, Kolozs megye

Valamelyik híradóban nemrég erdélyi magyar népeletet mutattak be. Az egyik képen harminc fekete állat – a kalotaszegiek ősi háziállatai, a bivalyok – óriási faekét von, nyomában mély vízlevezető árok keletkezik s az állatok gazdái: fehérgatyás, lobogóingos magyarok sűröngnek-forognak a nagyerejű vonulásban (...) Nem lehettek többen, mint tízen-tizenöt, de mozgásuk, az állatnógatás és az ekeigazítás ősi nekidülése, a hatalmas fekete állatsor rugaszkodása: együtt valami ősi, küzdelmes tömeget árasztott. A kép másodpercek alatt eltűnt. A mélységes fekete barázda azóta mint szimbólum állandóan látogat. Mintha Erdélyben egy ilyen hatalmas barázdavonó bivalyos eke harsogott volna végig. Ennek a barázdának mély árka ott fut valahol Sebesvára alatt, a voltaképpen Kalotaszeg testében, aztán Zentelke alá ér s tovább vonul Gyalu, Kolozsvár felé. Az ősi Kalotaszegnek nagyobbik része magyar, a kisebbik román területen maradt...

Föld és Múlt

– Kalotaszeg (...) vajjon mit sejt e topográfiai fogalom mögött a magyarországi ember? Biztosan valami folyónak a szege, szöge, zuga lesz, gondolja, hegyek és vadvizek által körülhatárolt terület, amelyen a pesti utcáról is ismert, nagy batyúval járkáló kalotaszegiek élnek (itt-ott kalotaszegi székelyeket is emlegetnek, persze tévesen, viszont ugyanakkor

egy részük eredetére talán ráhibáznak!) ezek a nagyszerű népviseletet megőrzött, háziiparokról nevezetes s magukat a budapesti mintavásárokon délcegen mutogató, nagy állcsontú, dióbarna vagy szúrósan kék szemű emberek...

Kalotaszeg (...) milyen szép hangzású elnevezés! Pedig ha az ember jól megrágja: kalodát is, szeget is talál benne. S aki ismeri ezt a vidéket s lakosai életmódját, a kalodát és a szeget helyénvalónak ítéli ebben az elemzésben, mert ez a kb. 40.000 főnyi magyarság tízszer akkora tömegű románság kalodájába zárva éli magaszeget, tüskés életét. A Kalota és a Körös vize pedig békességet és az egymás mellé rendelt népek megértését hirdelve folydogál falutól faluig s ezeknek a szöge a voltaképpen ősi Kalotaszeg. Fölötte a Vigyázó-hegy, románul a Vlegyásza örökösök s még nyáron is fehér hófoltokkal inti a télre való gyűjtésre a szűkföldű, szapora népet. Ez a nép, mely talán a legdélcegebb magyarokat termeli ki magából, tatár eredetűségének hagyományát mai napig is elevenen őrzi. A tudomány ezt a legendákba vesző eredetmagyarázatot annyiban alá is támasztja, hogy a kalotaszegieket törökfajú magyar törzsből származtatja s kétségtelen is, hogy minden magyarfajta népcsoportnál jobban őrözt meg külső fizikumában török-tatár fajta jelleget. Kós Károly, Kalotaszeg nagy ismerője, a Sztánán élő építész-író és ezermester, Erdély

egyik legérdekesebb embere, „Kalotaszeg” című könyvében írja, hogy a török eredetű törzs a Gyulák nemzetségéből való. Töhötöm, azaz Tétény törzse volt. S ennek a nemzetségnek egyik ága, a Gyerő-nemzetség Gyerővásárhely, Gyerőmonostor, Magyar-Valkó környékén telepedett le.

Az Árpádok alatt már kőtemplomok is épültek s nagyobb települések gyökeresedtek meg, amelyeket aztán a tatárjárás pusztított el. A veszedelem után, mint Magyarország minden más tájékán, itt is keletkezik néhány új erősség, s ezek közül ma már csak a Johanniták által régi római omladékokra épített Sebesvára áll, amelyet aztán tizennegyedik századbeli uralkodónk a Tomajnemzetségbeli Bánffyoknak adományozott. A többi vár és erődös kolostor eltűnt a föld színéről. S eltűntek a hatalmas fenyesek és tölgy- meg nyírerdők is, felhúzódtak a havasokba, ahol már csak egy-egy úrbéres birtok magyarjai mehetnek utánuk. De ebben a havasi világban magyar ember nemigen tudta megvetni a lábát...

„POMPÁS MAGYAROK”

A kalotaszegi nép önmagán belül három fajtát érez, a felszeget, az alszeget és a nádamentit. A legbüszkébb a felszeget, a honfoglalók egyenes leszármazottjának tartja magát s az alszeget, aki némileg keveredett, éppen úgy lenézi, mint ahogy ez a még kevertebb nádamentit. Van is mire büszke legyen a kalotaszegi ember: akárhova megy, mindenütt megbámulják nagyszerű, katonás testtartását, fejedelmi, soha meg nem zavarodó viselkedését, kimért, tekintélyes szavajárását – s főleg ízléses színeket egyesítő népviseletét. Amikor a kolozsi (Kalotaszegen kívül eső kolozsmegyei község) papot magyarvalkai presbiter-küldöttség kereste fel, hogy oda meghívja, az egész község összesereglett s úgy nézte a daliás, hatalmas szál embereket, s még máig sem felejtették el keleti fejedelmekhez hasonlító bevonulásukat. Ha az ember úrvacsoraosztáskor végignézheti szertartásukat, azt hiszi, hogy ősmagyar fejedelem vagy törzsfő lelke szállt beléjük, olyan méltóságosak és ünnepélyesek. Nyakasság, igazságtalanságok ellen való tiltakozás, becstelenség ellen való puritán háborgás, vérbefojtott lázadásait (Budai Nagy Antal, 1437, Farnasi Veres Benedek harminc évvel azután) idegeikben őriző óvatosság, akarataikat és tanácsukat másra rávarázsoló erő árad róluk. Milyen jó, hogy Ady Endre, aki apai ágon félig-meddig kalotaszegi (dédapja, Dániel a nyárszói papnak, Visky Dánielnek vette feleségül Juliána nevezetű leányát), látta és ismerte őket és óriási lelkével fel tudta fogni magatartásuk ősiségét. Ki ne emlékeznék *A Kalota partján* című Ady-versre? Ezt a verset 1914 júniusában írta, akkor, amikor háztűznézőben Bonca Bertukáéknál járt Csucsán s onnan egy vasárnap átrándult Kalotaszentkirályra.

Délelőtt érkeztek – jegyzi fel a családi szájhagyományt Kós Károly – és Szentkirály meg Zentelke kálvinista népe éppen a templomból igyekezett kifelé. És aki valaha látta Kalotaszeg magyar népét templomba vonuláskor, avagy templomból széledéskor, aki tudja, hogy Szentkirály–Zentelke magyarsága egyike a gyönyörű kalotaszegi nép leggyönyörűbbjének, és ez a falu maga a legszebbek közül való (...) az elhiszi nekem, hogy ennél csudálatosabb képe alig-alig lehetséges.”

Ihol a vers első fele, ama versé, amelyet a kalotaszentkirályi templom előtt 1914 júniusában, a világháború kitörése előtt fogant Ady lelke:

*Pompás Magyarok templomból jövet
Mentek át a Kalota folyón
S a hidat fényben majdnem fölemelte
Az ölelő júniusi nap.
Mennyi szín, mennyi szín, mennyi kedves
És tarkaságban annyi nyugalom
És fehér és piros és viritó sárga,
Izgató kék és harcos barna szín
S micsoda nyugodt nagyságos arcok,
Ékes párták, leesni áhítók.
Papi beszéd kemény fejükből csöndben
Száll el s nyári illattal vegyül.
Mily pompás vonulások a dombon.
Óh, tempós vonulások, állandóság,
Biztosság, nyár, szépség és nyugalom.*

Biztosság, nyár, szépség és nyugalom... S ez jórészt a világháború zűrzavarába omlott bele. S aztán még rosszabb jött: a románok erdélyi huszonkét esztendeje, Mihály vajda évének meghússzorozódott kinszenvedése. De a Biztosság és a Szépség és a Nyugalom nem veszett ki a kalotaszegi magyarokból. S mostanában sokat kell gondoljak arra a bánffyhyunyadi emberre, akivel autóbuszra vártomban kerültem össze a piacon 1936 nyarán s megkérdezte tőlem a foga között, hunyorítva, suttozva:

– Há miko’ jönnek mán?

Öreg ember volt, lehetett hetvenéves is, galambösz Kossuth-szakállat viselt és Kossuth-kalapot. Biztattam szegényt, bár azt véltem, csak hitegetem.

– Jól van, jól, de siessenek, hogy még megérjem!

Azzal kihúzta magát, deréksziján rántott egyet s megpödrte hosszú fehér bajuszát. A Hadak Ura biztosan megengette, hogy megérje.

Erdély és a visszatért keleti részek. Összeállította: Orbók Attila és Csátár István. Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1941. 479–481. o.